

Streszczenie

Rdzeń kręgowy jest strukturą anatomiczną człowieka należącą do centralnego układu nerwowego, jego uszkodzenie powoduje zaburzenia pracy mięśni. W zależności od wysokości urazu wyróżnia się porażenie kończyn dolnych (paraplegię), oraz porażenie czterokończynowe (tetraplegię). Uraz rdzenia kręgowego może być spowodowany w następstwie różnych sytuacji. Najczęściej dochodzi do niego w wyniku wypadków komunikacyjnych, upadku z wysokości, skoków "na główkę" oraz urazów sportowych. Niepełnosprawność jaka powstaje w wyniku tego typu urazów wymaga długotrwałej rehabilitacji, oraz używania na co dzień sprzętu ortopedycznego takiego jak wózek inwalidzki, który umożliwia poruszanie się.

Człowiek jest istotą biopsychospołeczną, a więc niepełnosprawność, a zwłaszcza tak nagła i niespodziewana jak uraz rdzenia kręgowego, powoduje zaburzenia nie tylko w sferze biologicznej, ale również w psychicznej, i w otoczeniu społecznym osoby z niepełnosprawnością. Wśród zaburzeń sfery psychicznej należy wymienić: poczucie lęku, alienacji, oraz obawy o własną przyszłość. W sferze społecznej następstwa urazu rdzenia kręgowego powodują przede wszystkim zmiany w pełnieniu ról społecznych. Zmianie ulega również jakość życia, i jej poczucie.

Jakość życia jest jednym z tych wskaźników określających ludzkie życie, o którym można powiedzieć, że wiadomo co to jest, ale nie potrafimy tego zdefiniować. Każda bowiem dziedzina nauki definiuje jakość życia inaczej. Inaczej jakość życia definiują ekonomiści inaczej pedagodzy, psycholodzy, socjolodzy czy lekarze. W jednej kwestii są jednak ze sobą zgodni, a mianowicie w tej, że na jakość życia wpływają czynniki zarówno obiektywne, jak i subiektywne, czyli poczucie jakości życia. Prekursorem badań nad jakością życia jest A. Campbell, który w latach siedemdziesiątych XX wieku badał ten czynnik wśród populacji Amerykanów. Poprawa jakości życia jest najważniejszym celem rehabilitacji, i kryterium działań pomocowych dla osób z niepełnosprawnościami.

Istotnym elementem wpływającym na poczucie jakości życia jest samoocena. Zawyżona samoocena powoduje zbytnią pewność siebie, i zachowania egocentryczne. Natomiast zaniżony poziom samooceny wywołuje reakcje wycofywania się, braku pewności siebie i rezygnacji. Istotnym elementem wpływającym na poczucie jakości życia jest otoczenie społeczne, a więc rodzina, przyjaciele, grupa rówieśnicza. Dziecko w pierwszej fazie życia jest uzależnione od rodziców, i od nich czerpie wzorce

postępowania. Wraz z wiekiem coraz większą wartość zaczyna nabierać grupa rówieśnicza. Przynależność do grupy rówieśniczej jest ważna, szczególnie dla dziecka z niepełnosprawnością. Na poziom poczucia jakości życia wpływa również hierarchia wartości. W przypadku osoby z niepełnosprawnością nabytą, bardzo ważna jest konieczność przewartościowania dotychczasowego życia.

Celem niniejszej rozprawy jest na podstawie przeprowadzonych badań własnych diagnoza sytuacji oraz dostarczenie wiedzy na temat psychospołecznych korelatów poczucia jakości życia osób po urazie rdzenia kręgowego aktywnych zawodowo.

Niniejsza rozprawa składa się, z części teoretycznej, metodologicznej oraz empirycznej. W części teoretycznej znajdują się trzy rozdziały. Pierwszy z nich zatytułowany *„Medyczne, psychopedagogiczne i społeczne aspekty urazu rdzenia kręgowego”* dotyczy problematyki biopsychospołecznych aspektów urazu rdzenia kręgowego. Zawiera opis budowy anatomicznej rdzenia kręgowego, oraz epidemiologię urazów rdzenia kręgowego, a także ich następstwa w sferze biologicznej, psychologicznej oraz społecznej. Rozdział drugi pt. *„Jakość życia i jej wymiary”* składa się z czterech podrozdziałów i podejmuje problematykę jakości życia w sferze społecznej, medycznej oraz pedagogicznej. W rozdziale trzecim pt. *„Psychospołeczne korelaty poczucia jakości życia”* omówiono niektóre korelaty poczucia jakości życia, takie jak samoocena, otoczenie społeczne, poczucie koherencji oraz wartości. W części metodologicznej, zatytułowanej *„Metodologia badań własnych”* wskazano przedmiot oraz cele badań własnych, problemy i hipotezy badawcze, zmienne i wskaźniki zmiennych, metody, techniki oraz narzędzia badawcze wykorzystane w celu gromadzenia danych, teren badań oraz badaną grupę. W części trzeciej, empirycznej pt. *„Analiza wyników badań własnych”*, dokonano prezentacji wyników badań własnych, wraz z ich omówieniem, ukazano poczucie jakości życia osób po urazie rdzenia kręgowego aktywnych zawodowo, zadowolenie z siebie, z kontaktów społecznych, wyznaczanie planów życiowych, poczucie możliwości realizacji tych planów, kontroli nad własnym życiem, miejscem pracy w hierarchii wartości, a poczuciem jakości życia. Rozdział ten zamyka weryfikacja założonych hipotez badawczych.

